

KOŚCIÓŁ I PRAWO 9(22) 2020, nr 2, s. 83-95

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/kip2092-6>

Mateusz Wójcik

ZADANIA PROBOSZCZA PARAFII POWIERZONEJ INSTYTUTOWI ZAKONNEMU

Dnia 27 lipca 2016 r., w pierwszym dniu pielgrzymki do Polski z okazji Światowych Dni Młodzieży, po cichej modlitwie przy Konfesji św. Stanisława na Wawelu, Ojciec Święty Franciszek spotkał się z polskimi biskupami. Przemówienie Papieża poprzedziły cztery pytania, które zadali: abp Marek Jędraszewski, abp Sławoj Leszek Głódź, bp Leszek Leszkiewicz, bp Krzysztof Zadarko. Interesująca jest refleksja Papieża na pytanie bp. L. Leszkiewicza, który podkreślając tradycyjny model duszpasterstwa parafialnego w Polsce, zapytał o nową propozycję ewangelizacji i wskazanie kierunku działań pastoralnych: „Dziękuję! Chciałbym podkreślić jedną rzecz: parafia jest ciągle aktualna! Parafia musi pozostać: jest strukturą, której nie wolno nam wyrzucić przez okno. Parafia jest właśnie domem ludu Bożego, tym domem w którym On mieszka [...]. Parafia jest ważna! Niektórzy mówią, że parafia się zdezaktualizowała, bo teraz jest czas ruchów. To nieprawda! Ruchy kościelne pomagają, ale nie powinny być alternatywą dla parafii: powinny pomagać w parafii, rozwijać parafię, tak jak Sodalicja Mariańska, podobnie jak Akcja Katolicka i wiele innych. Poszukiwanie nowości i zmienianie struktury parafialnej? To, co mówię może będzie wydawać się herezją, ale tak to przeżywam: myślę, że to jest coś analogicznego do struktury biskupiej, jest to inne, ale podobne. Parafia jest nietykalna: musi pozostać jako miejsce kreatywności, odniesienia,

KS. MGR LIC. MATEUSZ WÓJCIK, DOKTORANT – Wydział Prawa Kanonicznego, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie; e-mail: mateuszw100@wp.pl; <https://orcid.org/0000-0002-5823-6425>

macierzyństwa i tego wszystkiego. Tam należy realizować wszelką zdolność kreatywności [...]. Dziś bycie proboszczem jest męczące: prowadzenie parafii jest męczące, w tym dzisiejszym świecie z wieloma problemami. A Pan nas powołał po to, abyśmy się odrobinę zmęczyli, abyśmy pracowali, a nie odpoczywali. Parafia jest męcząca, kiedy jest dobrze ustawiona. Odnowa parafii jest jedną z rzeczy, którą biskupi powinni zawsze mieć na oku: jak żyje ta parafia? Co robisz? Jak wypada katecheza? Jak jej uczysz? Czy parafia jest otwarta? Wiele rzeczy [...]"¹.

Proboszcz parafii uobecnia w określonej wspólnocie Kościoła partykularnego wielowymiarową posługę biskupa: nauczyciela, kapłana i pasterza. Cel niniejszego artykułu stanowi analiza zadań, które ustawodawca kodeksowy² wyznaczył proboszczowi parafii powierzonej instytutowi zakonnemu.

1. POJĘCIE PARAFII

Ustawodawca kodeksowy stanowi, iż „parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą troskę pastoralną, pod władzą biskupa diecezji, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi” (kan. 515 § 1). Samo pojęcie parafii jako wspólnoty wiernych zostało zaczerpnięte z nauczania Ojców Soboru Watykańskiego II³. Parafia jest podstawową jednostką organizacyjną wyodręb-

¹ Pełny zapis rozmowy papieża z biskupami, <https://www.gosc.pl/doc/3350842.Pelny-zapis-rozmowy-papieza-z-polskimi-biskupami> [dostęp: 10.12.2020].

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984.

³ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-75 [dalej cyt.: LG]; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*. Tekst polski. Nowe tłumaczenie, Pallottinum, Poznań 2002, s. 104-63, nr 26; Tenże, *Decretum de presbyterorum ministerio et vita Presbyterorum ordinis* (07.12.1965), AAS 58 (1966), s. 991-1024; tekst polski w: Sobór Watykański II, *Konstytucje*, s. 478-507, nr 6. Warto zaznaczyć, że Ojcowie Soboru Watykańskiego II niejako przesunęli punkt ciężkości z elementu terytorialnego na osobowy, a ściślej na wspólnotowy. Wprawdzie i dziś parafia jest nazywana częścią diecezji (*pars dioecesis*), ale równocześnie ta część oznacza żywą cząstkę organizmu Kościoła. Stąd częściej pojawia się pojęcie „wspólnota”, „wspólnota parafialna”, ale akcentuje się także to, że wierni powinni również czuć się członkami wspólnoty diecezjalnej i Kościoła powszechnego [Sztafrowski 1991, 55].

nioną we wspólnocie eklezjalnej [Krukowski 2005, 411]. Pogłębiona perspektywa parafii została ukazana w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*: „Parafia wprowadza lud chrześcijański do uczestniczenia w życiu liturgicznym i gromadzi go podczas tej celebracji, głosi zbawczą naukę Chrystusa, praktykuje miłość Pana w dobrych i braterskich uczynkach”⁴.

Parafia ma wymiar instytucjonalny⁵, jest rzeczywistością widzialną, historyczną, podlega przemianom społecznym, realizuje liczne zadania. Posiada ponadto wymiar niewidzialny, wewnętrzny – jako miejsce realizacji wiary, kultu i miłości wertykalnej: jednocząc wierzących z Chrystusem, czerpiąc ożywiający ją wpływ Ducha Świętego; oraz horyzontalnej: jednocząc wiernych między sobą. Tym samym parafia jest znakiem wspólnoty i jedności. Parafia jest także „żywą komórką”, podlegającą zmianom, zależną od demografii, kondycji rodzin i ich aktywizacji, liczby parafian i prowadzonego duszpasterstwa, polityki gospodarczej państwa, procesów urbanizacji, zmiany mentalności, rozwoju komunikacji, procesów cywilizacyjnych oraz kulturowych [Krzyszowski 2014, 214-15]⁶.

Określenie parafii w języku łacińskim jako *communitas christifidelium* wskazuje, że nie ma to być wyłącznie społeczność (*societas*) osób żyjących obok siebie, ale postuluje taką relacyjność międzyosobową wiernych, aby na drodze „kościelnego uspołecznienia” miało miejsce ich permanentne przechodzenie od ewentualnego stanu osób żyjących obok siebie do stanu ludzi umotywowanego ukierunkowania ku wspólnocie⁷. Parafia, socjolo-

⁴ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002 [dalej cyt.: KKK], nr 2179.

⁵ „In order to provide for a legal recognition in church law, a parish is recognised in church law as a juridic person. As the name suggests it is considered to be an entity in itself with legal rights and obligations in the same way as a physical person. At Church law it can own property, enter into contracts, seek remedy for damages and operate various apostolates. It can be amalgamated with another juridic person or it can be divided” [Lucas, d’Apice, i Slack 2008, 66].

⁶ Jak każda ludzka społeczność, tak i parafie mają swoją historię. Przy zachowaniu w każdej epoce istotnych form organizacyjnych życie parafii było uwarunkowane w dużej mierze od ogólnie panujących w Kościele prądów, takiej czy innej działalności biskupów diecezjalnych, aktywności parafialnego duchowieństwa. Poza tym kształtowało się w zależności od warunków politycznych, społecznych, gospodarczych, kulturalnych, a także od dominujących w danym okresie kierunków filozoficzno-myślowych [Wyczawski 1964, 22].

⁷ Pojęcie *communitas* w dokumentach soborowych i ustawodawstwie posoborowym jest używane najczęściej w podwójnym znaczeniu: 1) wspólnota złożona z określonych

gicznie będąca społecznością dzięki jej duchowemu wymiarowi, ma stawać się coraz bardziej wspólnotą [Górecki 2005, 54-55].

Ustawodawca kodeksowy w kan. 515 § 1 stanowi, iż parafia pozostaje „pod władzą biskupa diecezjalnego”, co oznacza, że związek między parafią a Kościołem partykularnym dokonuje się przez biskupa, który swoją troskę duszpasterską względem parafii sprawuje za pośrednictwem proboszcza. Parafie należy erygować w diecezji, która jest podstawową strukturą Kościoła partykularnego, oraz w: prałaturze terytorialnej, opactwie terytorialnym, wikariacie apostołskim, prefekturze apostołskiej, administraturze apostołskiej ustanowionej na sposób stały (kan. 369), ordynariacie wojskowym⁸, ordynariacie personalnym dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim⁹, Personalnej Administraturze Apostołskiej Świętego Jana Marii Vianneya¹⁰. Każda ze wskazanych struktur Kościoła partykularnego powinna zostać podzielona na parafie (kan. 374 § 1).

2. POJĘCIE PROBOSZCZA

Słowo „proboszcz” (łac. *parochus*) pochodzi z języka greckiego i oznacza: „dostawcę”, „gospodarza”. Polskie wyrażenie „proboszcz” najprawdopodobniej pochodzi od łacińskiego *praepositus* oznaczającego „przełożonego”, „rządcę”. Możliwe również, że pochodzi od starogermańskiego *probost*,

osób; 2) wspólnota w znaczeniu więzi łączącej poszczególne osoby tworzące wspólnotę czy grupę [Szafrowski 1970, 61].

⁸ Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica qua nova canonica ordinatio pro spirituali militum curae datur Spirituali militum curae* (21.04.1986), AAS 78 (1986), s. 481-86; tekst polski w: „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 7 (1986), nr 4, s. 32.

⁹ Benedictus PP. XVI, *Constitutio apostolica Anglicanorum Coetibus qua Personales Ordinariatus pro Anglicanis conduntur qui plenam communionem cum Catholica Ecclesia ineunt* (04.11.2009), AAS 101 (2009), s. 985-90; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, red. i oprac. M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz, i in., Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, s. 62-73; *Congregation for the Doctrine of the Faith, Complementary Norms for the Apostolic Constitution Anglicanorum Coetibus* (04.11.2009), AAS 101 (2009), s. 991-96; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 462-73.

¹⁰ *Congregatio pro Episcopis, Decretum de administratione Apostolica Personali «Sancti Ioannis Mariae Vianney» condenda* (18.01.2002), AAS 94 (2002), s. 305-308; tekst polski w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł 2*, s. 558-63. Zob. także: Bednarz 2005, 139-74; Lewicka i Sitarz 2019, 2122-126.

w którym końcówkę „st” zamieniono na „szcz”, lub od starofrancuskiego *provost*. W obu ostatnich przypadkach posiada analogiczne znaczenie: „przełożonego”, „rządcę” [Sztafrowski 1985, 198]¹¹.

Ustawodawca kodeksowy stanowi: „Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej sobie parafii, podejmującym pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę pod władzą biskupa diecezjalnego. Powołany jest do uczestnictwa w posłudze Chrystusa, ażeby dla tejże wspólnoty wykonywał zadania nauczania, uświęcania i kierowania, przy współpracy także z innymi prezbiterami i diakonami oraz udzielającymi pomocy wiernymi świeckimi, zgodnie z normami prawa” (kan. 519).

3. ZADANIA PROBOSZCZA PARAFII

Władza, która przynależy proboszczowi jest zwyczajna i w swoim zakresie własna. Zadania względem przydzielonej wspólnoty wiernych proboszcz spełnia pod władzą biskupa diecezjalnego w sensie eklezjologicznym i prawnym. W znaczeniu eklezjologicznym proboszcz partycypuje w urzędowym kapłaństwie Chrystusa, pod przewodnictwem biskupa diecezjalnego, w realizacji jego potrójnego zadania we wspólnocie Kościoła partykularnego¹². Z kolei w sensie prawnym proboszcz otrzymuje urząd pasterza parafii od biskupa diecezjalnego w formie nominacji. Poprzez nominację biskup diecezjalny powierza prezbiterowi parafię jako część diecezji, której nadal pozostaje głównym pasterzem [Graczyk 2011, 72].

Przydzielone zadania proboszcz wypełnia we współpracy z innymi prezbiterami, diakonami i wiernymi świeckimi. Taka forma współdziałania wynika przede wszystkim z fizycznej niemożności dotarcia przez proboszcza do wszystkich parafian, a także z konieczności uznania uprawnień innych osób w realizacji misji Kościoła. Współpraca proboszcza z innymi prezbiterami obejmuje tych, którzy zamieszkują bezpośrednio na terenie

¹¹ Upowszechnienie nazwy proboszcz miało miejsce po Soborze Trydenckim (1545-1563). Nominacji na urząd proboszcza dokonywano w zależności od tego, czyją własnością był kościół parafialny – jeżeli Kościoła, kandydata na proboszcza wybierali kapłani i przedstawiali biskupowi do nominacji; jeżeli osoby prywatnej, kandydata prezentował fundator, a biskup zatwierdzał. W parafii erygowanej przy kościele katedralnym lub kolegiackim funkcje proboszcza pełniła kapituła, a w jej imieniu obowiązki wykonywał prepozyt [Krukowski 2019, 2245].

¹² Na temat *tria munera* biskupa diecezjalnego zob. Lewandowski 2015, 22-40.

jego parafii, jak również tych, którzy pracują w innych parafiach lub na szczeblu ponadparafialnym [Kołodziej 2016, 19-22]¹³. Obowiązek współpracy proboszcza z wiernymi świeckimi wynika z ich udziału w kapłaństwie wspólnym w realizacji misji Kościoła w świecie (LG 10; KKK 1546, 1591). Współpraca proboszcza obejmuje także członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego.

Proboszcz jest zobligowany do wykonywania swoich zadań zgodnie z przepisami prawa, czyli z poszanowaniem zasady legalności¹⁴. Proboszcz nie może działać ze swobodnym uznaniem, lecz powinien stosować normy prawa powszechnego i partykularnego. Wymóg ten oznacza także konieczność poszanowania uprawnień wszystkich wiernych, którzy mają prawo domagać się od swojego proboszcza posługi duszpasterskiej w celu osiągnięcia dóbr duchowych [Graczyk 2011, 72-73].

Proboszcz jako pasterz i rządcą parafii posiada władzę trojakiego rodzaju: jurysdykcję sakramentalną i poza sakramentalną; władzę ojcowską (*potestas domestica*) rozumianą jako obowiązek i prawo czuwania nad wiernymi i pouczenia ich (napominania) oraz władzę administrowania parafią. Pierwszy z tych rodzajów władzy wyraża się w prawie proboszcza do kierowania kultem liturgicznym, a nawet do wyłącznego wykonywania określonych aktów kultu i udzielania niektórych sakramentów [Borutka 2004, 344]. Funkcje specjalnie powierzone proboszczowi to: 1) udzielanie chrztu św.; 2) udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci; 3) udzielanie Wiatyku, namaszczenia chorych i apostołskiego błogosławieństwa; 4) asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławieniu małżeństw; 5) odprawianie pogrzebów; 6) święcenie źródła chrzcielnego w okresie wielkanocnym, prowadzenie procesji poza kościołem oraz dokonywanie uroczystych poświęceń poza kościołem; 7) bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta (kan. 530).

¹³ Podnieść należy, że proboszcz uczestniczy w funkcji pasterskiej biskupa diecezjalnego, m.in. przez udział w: synodzie diecezjalnym [Rozkrut 2002; Sitarz 2005c, 333-44; Tenże 2014, 91-106; Tenże 2019d, 2711-714]; radzie kapłańskiej [Tenże 2004, 115-53; Tenże 2005b, 381-95; Tenże 2019c, 2440-444]; kolegium konsultorów [Tenże 1999; Tenże 2019a, 1257-261]; radzie duszpasterskiej [Tenże 2005a, 404-409; Tenże 2006, 182-83]; czy radzie mediacyjnej [Romanko 2012, 85-103; Taż 2013, 185-94; Taż 2016, 71-136; Taż 2017, 93-106; Taż 2019, 2445-450].

¹⁴ Na temat zasady legalności zob. Sitarz 2011, 65-86; Tenże 2019e, 3101-108.

Proboszcz jest zobligowany troszczyć się o to, aby w parafii było głoszone słowo Boże w sposób nieskażony (kan. 757). Powinien zabiegać o to, aby wierni byli właściwie pouczeni o prawdach wiary, szczególnie poprzez głoszenie homilii w niedzielę i święta nakazane oraz nauczanie katechetyczne (kan. 762; 773). Proboszcz ma troszczyć się o sprawowanie Eucharystii oraz o to, aby wierni wzmacniali się przez pobożne uczestniczenie w sakramentach, często przystępowali do Komunii św. i sakramentu pokuty (kan. 835 § 2). Proboszcz ma zabiegać również o rozwój życia modlitewnego w rodzinach oraz świadome i czynne uczestniczenie wiernych w liturgii. Ustawodawca kodeksowy domaga się stałej duchowej więzi z parafianami, wyrażającej się w obowiązku modlitwy za nich (aplikowanie Mszy św. *pro populo*¹⁵), w łączności kultowej, a zwłaszcza w stałym dawaniu słowem i czynem świadectwa wierności Chrystusowi. W celu jak najlepszego wypełniania powierzonych zadań proboszcz winien starać się o poznanie wiernych przez nawiedzanie rodzin i uczestniczenie w ich troskach i niepokojach¹⁶. Ponadto winien umacniać parafian w wierze, wspierać wielkodusznie chorych, umierających, a także biednych, samotnych, wygnańców i wszystkich przeżywających trudności. Proboszcz jest zobligowany do popierania aktywności wiernych w misji Kościoła, m.in. przez wspomaganie ich udziału w stowarzyszeniach o celach religijnych (por. kan. 215). Aby jak najlepiej wypełniać powierzone zadania proboszcz ma obowiązek rezydencji [tamże, 345]¹⁷.

4. ZADANIA PROBOSZCZA ZAKONNEGO

Pierwotnie wspólnoty zakonne nie zajmowały się posługą duszpasterską. Życie mnisze wydawało się nie do pogodzenia z taką działalnością. Mnisi byli laikami, a jeśli już przyjmowali święcenia kapłańskie, to z tego względu, że pełnili posługę kapłańską w klasztorze. Jednak coraz częstsze przyjmowanie przez zakonników święceń kapłańskich i sakry biskupiej, a także rozwój święceń bezwzględnych, uniezależniających od służby oznaczonemu kościołowi pozwalało angażować zakonników w posługę dusz-

¹⁵ Zob. Sitarz 2006, 99-112.

¹⁶ Służy temu m.in. wizyta duszpasterska, zob. Lewandowski 2018, 95-113; Tenże 2019, 230-38.

¹⁷ Zob. Sitarz 2019, 1901-903.

pasterską. Posługa ta początkowo nie wiązała klasztoru z parafią, co więcej, zakonnik obejmując jakieś zajęcie kościelne opuszczał zakon. Zaangażowanie zakonników w pracę misyjną zmusiło jednak zakony do opieki duszpasterskiej nad neofitami, ponadto brak odpowiedniej liczby kleru świeckiego otworzył zakonnikom drogę do objęcia także duszpasterstwa parafialnego [Sobański 1968, 63].

W odniesieniu do materii analizowanej w niniejszym artykule parafię powierza się nie proboszczowi (zgodnie z dyspozycją zawartą w kan. 523), lecz instytutowi zakonnemu, co wynika z kan. 520 § 1. W sensie ścisłym proboszcz zakonny jest pasterzem własnym parafii powierzonej instytutowi zakonnemu jedynie w niewielkim zakresie. Odnośnie do szafowania sakramentami i sakramentaliami (kan. 528 § 2; 530), troski o katechizację (kan. 528 § 1), nawiedzania chorych parafian, wspomagania tych, którzy znajdują się w potrzebie (kan. 529), itd. – w całym tym obszarze proboszcz zakonny jest pasterzem własnym parafii. Ma on również obowiązek sprawowania Mszy św. *pro populo* (kan. 534). Proboszcz zakonny odpowiada także za całą kancelarię parafialną tak względem własnego przełożonego wyższego, jak i ordynariusza miejsca. W zasadzie do tego jednak ogranicza się zadanie proboszcza zakonnego jako pasterza własnego parafii [Skonieczny 2006, 66].

Powierzenie danej parafii instytutowi zakonnemu oznacza odpowiedzialność instytutu za prowadzenie parafii niezależnie od tego, kto personalnie będzie sprawował urząd proboszcza czy wikariusza parafialnego. Proboszcz zakonny jest odpowiedzialny za właściwe spełnianie zadań (*munera*) i funkcji (*functiones*) parafialnych, jednak nie ponosi już odpowiedzialności za całe prowadzenie parafii. Wobec powyższego błędne jest, pojawiające się niekiedy twierdzenie, że to proboszcz zakonny zawsze odpowiada za duszpasterstwo parafialne. To instytut zakonny przejmuje odpowiedzialność za parafię i to struktury zakonne tę odpowiedzialność realizują na co dzień, zgodnie z postanowieniami prawa własnego. Proboszcz zakonny nie ma tu żadnych szczególnych kompetencji, gdyż to nie jemu, lecz instytutowi zakonnemu została powierzona parafia, zgodnie z zasadą parafii jako dzieła instytutu zakonnego. Należy też podkreślić, że już sam sposób powołania zakonnika na ten urząd w diecezji jest inny niż w przypadku prezbitera diecezjalnego: następuje w wyniku prezentacji przez właściwego przełożonego zakonnego, a nie przez swobodną nominację biskupa diecezjalnego (kan. 682 § 1). Proboszcz zakonny odpowiada

przed biskupem diecezjalnym wyłącznie za spełnianie zadań i funkcji parafialnych, ale nie za prowadzenie powierzonej parafii [tamże, 68-69]¹⁸.

Zgodnie z zasadą „zachowania materii zakonnej”¹⁹ proboszcz zakonny, gdy zostaje proboszczem w Kościele partykularnym, nie przestaje być zakonnikiem. Co więcej, zgodnie nauczaniem Ojców Soboru Watykańskiego II, sami biskupi powinni dbać o „zachowanie materii zakonnej”. A zatem proboszcz zakonny nie cieszy się taką stabilnością, jak proboszczowie diecezjalni, gdyż – właśnie jako zakonnik – w każdej chwili może być usunięty z tego urzędu tak przez biskupa diecezjalnego, jak i przez właściwego przełożonego zakonnego. Tym samym proboszcz zakonny podlega całej dyscyplinie zakonnej i to, że został proboszczem, niczego nie zmienia w jego statusie prawnym w instytucie zakonnym. Jest więc zobligowany do przestrzegania (bez wyjątków) prawa własnego instytutu. Nie stoi ono w sprzeczności z prawem powszechnym, które go wiąże także w zakresie wykonywania zadań wynikających z urzędu proboszcza. Ustawodawca kodeksowy nakazuje bowiem zachowywać dyscyplinę zakonną podczas pełnienia funkcji w diecezji, a ordynariuszowi miejsca – czuwać nad tym przestrzeganiem prawa zakonnego, tj. nad wypełnianiem zasady „zachowania materii zakonnej” (kan. 678 § 2) [tamże, 72-73].

Proboszcz zakonny otrzymuje do pomocy duszpasterskiej innych zakonników, którzy są wikariuszami parafialnymi. Ewentualnie dany zakonnik nie przyjmuje urzędu wikariusza, ale jako rezydent jest oddelegowany do pomocy duszpasterskiej choćby w jakimś wąskim zakresie (np. poza codziennym sprawowaniem Eucharystii, każdego dnia posługuje w konfesjonale). Zakonnik przez sam fakt, że jest proboszczem, nie staje się przełożonym swoich współpracowników. Jedynym przełożonym tych zakonników jest przełożony wskazany przez prawo własne instytutu zakonnego i nikt inny tej władzy nad nimi uzurpować sobie nie może [tamże, 74].

¹⁸ W praktyce oznacza to, że proboszcz zakonny będzie odpowiadał przed ordynariuszem miejsca na przykład za złe prowadzenie ksiąg parafialnych czy nieobsadzenie lekcji religii w szkołach na terenie parafii, ale już nie za model duszpasterski parafii [Skonieczny 2006, 69].

¹⁹ Materia zakonna odnosi się do charakteru danego zakonu. Oznacza tak samo dzieło jako takie (*opus*), jak i poszczególnych zakonników zaangażowanych w to dzieło (*munus*). Np. parafia prowadzona przez jezuitów będzie charakteryzowała się jezuickim duchem i stylem duszpasterstwa, wynikającym z charyzmatu tego zakonu [tamże, 64].

ZAKOŃCZENIE

Kościół partykularny stanowi nieodzowną część Kościoła powszechnego. W imię naczelnej zasady prawa Kościoła *salus animarum suprema lex* prowadzi wiernych drogami wiary. Z kolei fundamentalną część każdego Kościoła partykularnego stanowią parafie. Aby wierni mogli rozwijać i pogłębiać wiarę potrzeba sprawnego funkcjonowania parafii. Z tego względu nieoceniona jest rola proboszcza.

Na proboszczu parafii powierzonej instytutowi zakonnemu spoczywa szeroki zakres zadań, które wypełnia podobnie jak proboszcz będący prezbiterem diecezjalnym. Ponieważ jednak, zgodnie z kan. 520 § 1, biskup diecezjalny powierza parafię instytutowi zakonnemu, to instytut zakonny przejmuje na siebie pełną odpowiedzialność za parafię.

PIŚMIENNICTWO

- Bednarz, Jerzy. 2005. „Administratura apostolska personalna «Świętego Jana Marii Vianneya».” *Annales Canonici* 1:139-74.
- Borutka, Tadeusz. 2004. „Społeczna rola proboszcza w parafii.” *Seminare. Poszukiwania Naukowe* 20:343-56.
- Górecki, Edward. 2005. „Eucharystia w życiu wspólnoty parafialnej.” *Prawo Kanoniczne* 48, nr 3-4:53-65.
- Graczyk, Krzysztof. 2011. „Prawno-społeczna funkcja proboszcza w świetle przepisów prawa Kościoła katolickiego.” *Studia Włocławskie* 13:71-80.
- Kołodziej, Marcin. 2016. „Urząd wikariusza parafialnego. Współpraca i autonomia w posługiwaniu duszpasterskim.” *Kościół i Prawo* 5 (18):9-31.
- Krukowski, Józef. 2005. „Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 409-63. Poznań: Pallottinum.
- Krukowski, Józef. 2019. „Proboszcz.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 2245-250. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Krzyszowski, Zbigniew. 2014. „Funkcja duszpasterska parafii w świetle teologii posoborowej.” *Rocznik Kolbuszowski* 14:211-23.
- Lewandowski, Paweł. 2015. *Kompetencje biskupa diecezjalnego dotyczące środków społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i polskim kodeksowym ustawodawstwie partykularnym*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Lewandowski, Paweł. 2018. „The Exercise of the Right of Clergy to Decent Support on the Occasion of Pastoral Visitation Under Particular Law in Poland.” *Roczniki Nauk Prawnych [English Version]* 28, nr 2:95-113. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rnp.2018.28.2-7en>

- Lewandowski, Paweł. 2019. *Godziwe utrzymanie prezbiterów diecezjalnych w Polsce*. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Lewicka, Mariola, i Mirosław Sitarz. 2019. „Personalna administratura apostolska św. Jana Marii Vianneya.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 2122-126. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Lucas, Brian, Willian d'Apice, i Peter Slack. 2008. *Church Administration Handbook*. Strathfield: St Pauls Publications.
- Romanko, Agnieszka. 2012. „Rada mediacyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.” *Kościół i Prawo* 14, nr 1:85-103.
- Romanko, Agnieszka. 2013. „Procedura mediacyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i w prawie polskim.” W *Człowiek – jego prawa i odpowiedzialność*, red. Robert Tabaszewski, 185-94. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Romanko, Agnieszka. 2015. „Kompetencje administratora diecezji w sytuacji sede vacante dotyczące organów mediacyjnych (kan. 1733 § 2).” *Kościół i Prawo* 17, nr 1:53-72.
- Romanko, Agnieszka. 2016. *Mediacja w sprawach administracyjnych w prawie kanonicznym i w prawie polskim*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Romanko, Agnieszka. 2017. „Potrzeba erygowania stałych organów mediacyjnych w polskim prawie partykularnym.” *Kościół i Prawo* 6 (19), nr 2:93-106.
- Romanko, Agnieszka. 2019. „Rada mediacyjna.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 2445-450. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Rozkrut, Tomasz. 2002. *Synod diecezjalny w Kościele*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos.
- Sitarz, Mirosław. 1999. *Kolegium konsultorów w Kodeksie Prawa Kanonicznego 1983 i w partykularnym prawie polskim*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2004. „Organy kolegialne w Kościele partykularnym.” W *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, i Mirosław Sitarz, 115-53. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2005a. „Rada duszpasterska.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 404-409. Poznań: Pallottinum.
- Sitarz, Mirosław. 2005b. „Rada kapłańska i kolegium konsultorów.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 381-95. Poznań: Pallottinum.
- Sitarz, Mirosław. 2005c. „Synod diecezjalny.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 333-44. Poznań: Pallottinum.
- Sitarz, Mirosław. 2006a. „Diecezjalna rada duszpasterska.” W *Leksykon teologii pastoralnej*, red. Ryszard Kamiński, Wiesław Przygoda, i Marek Fiałkowski, 182-83. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Sitarz, Mirosław. 2006b. „Obowiązek odprawiania Mszy świętej «pro populo».” W *Eucharistia fons vitae – współczesne problemy prawne. Materiały sesji naukowej zorganizowanej 26 kwietnia 2006 r. w Kazimierzu Dolnym*, red. Stanisław Tymosz, 99-112. Lublin: Wydawnictwo KUL.

- Sitarz, Mirosław. 2011. „Zasada legalności w sprawowaniu władzy administracyjnej w Kościele.” W *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, red. Józef Krukowski, Wiesław Kraiński, i Mirosław Sitarz, 65-86. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Sitarz, Mirosław. 2014. „Synod diecezjalny w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Zarys problematyki.” *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 27:91-106.
- Sitarz, Mirosław. 2019a. „Kolegium konsultorów.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 1257-261. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Sitarz, Mirosław. 2019b. „Obowiązek rezydencji.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 1901-903. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Sitarz, Mirosław. 2019c. „Rada kapłańska.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 2440-444. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Sitarz, Mirosław. 2019d. „Synod diecezjalny.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 2711-714. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Sitarz, Mirosław. 2019e. „Zasada legalności.” W *Leksykon Prawa Kanonicznego*, red. Mirosław Sitarz, 3101-108. Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Skonieczny, Piotr. 2014. „Kim jest proboszcz zakonny? O relacji między przełożonym zakonnym a proboszczem w parafii powierzonej instytutowi zakonnemu.” *Annales Canonici* 10:57-78.
- Sobański, Remigiusz. 1968. „Powierzenie parafii zakonnikom wg Motu Proprio Ecclesiae Sanctae.” *Prawo Kanoniczne* 11:61-80.
- Sztafrowski, Edward. 1970. „Nowe aspekty prawne posługiwania proboszczowskiego.” *Prawo Kanoniczne* 13, nr 1-2:59-100.
- Sztafrowski, Edward. 1985. *Podręcznik prawa kanonicznego*. T. 2. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej.
- Sztafrowski, Edward. 1991. „Parafia w hierarchicznej strukturze Kościoła.” *Prawo Kanoniczne* 34, nr 3-4:51-74.
- Wyczawski, Hieronim. 1964. „Studia nad wewnętrznymi dziejami kościelnymi w Małopolsce na schyłku XVI wieku.” *Prawo Kanoniczne* 7, nr 3-4:21-116.

Zadania proboszcza parafii powierzonej instytutowi zakonnemu

Streszczenie

Proboszcz, z pomocą wikariuszy i innych prezbiterów skierowanych do parafii, uobecnia w określonej wspólnotie Kościoła partykularnego posługę biskupa: nauczyciela, kapłana i pasterza. Takie zadania stawia ustawodawca przed proboszczem parafii powierzonej instytutowi zakonnemu. Jako właściwy pasterz danej wspólnoty parafialnej, proboszcz zakonny naucza, uświęca i prowadzi powierzonych sobie wiernych. Nie ponosi jednak pełnej odpowiedzialności za parafię. W tym zakresie obowiązek ciąży na instytucji zakonnym, któremu parafia została przekazana przez biskupa diecezjalnego.

Słowa kluczowe: *tria munera*; duszpasterstwo; prezbiter; instytut życia konsekrowanego

Tasks of the Pastor of Parish Entrusted to the Religious Institute

Summary

The pastor, with the help of assistant pastors and other priests associated with the parish, makes present the triple service of the Bishop as teacher, priest and shepherd within a specific community of the particular Church. Such tasks are assigned by the legislator to the pastor of parish entrusted to the religious institute. As the proper pastor of a given parish community, the religious pastor teaches, sanctifies and guides the faithful entrusted to him. However, he is not fully responsible for the parish. In this regard, the obligation rests with the religious institute to which the parish was entrusted by the diocesan bishop.

Key words: *tria munera*; pastoral care; presbyter; institute of consecrated life

Information about Author: Rev. MATEUSZ WÓJCIK, J.C.L., PH.D. STUDENT – Faculty of Canon Law, the Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw; e-mail: mateuszw100@wp.pl; <https://orcid.org/0000-0002-5823-6425>